

2020 – DOSARELE PATRIMONIULUI (LVII):

omul măsura tuturor lucrurilor ... mijloc sau un scop în sine? - HONTER
- Mi-ați dăruit falnic destin ... ! - cine a fost Johannes Bibliopola?

2020 Anul omagial al pastoratelor părinților și copiilor

1508 - Tîrgoviște Honter(t)
1529 - Sibiu =
1539 - Brașov soc

Dosarele
patrimoniului (LVII)

IOANNIS HONTER CORONENSIS RVDIMENTORVM COSMOGRAPHIE LIBRI DUO. Quorū prior Astronomie, posterior Geographiæ principia, breuissime compositi sunt.

Cælorum partes, stellas cum statibus, annes, Regnâq; cum populis, parue libelle tines.

SEPTENTRIO.

OCCIDENS. BYROPPA ASIA ORIENTIS. AFRICA MERIDIES.

1530 - Cosmografia lui Honterus

Honterus în tipografia sa

Cele mai vechi tipografii din România (sec. XVI)

wer euen me te fivert wiertes vß geuget

Vulpea prototipul feloniei

“Mi-ați dăruit falnic destin Pământ saxon, bătrîne Rin”

Nimeni nu poate considera omul ca mijloc, fiecare om este un scop în sine!
Kant

Gândindu-ne la perioada umanismului european, ar trebui să fim de acord cu marele filozof german, Immanuel Kant, care afirma simplu: „Nimeni nu poate considera omul ca mijloc, fiecare om este un scop în sine”! Erau vremuri grele, în lupta pentru putere întrebându-se toate armele, trădarea și lipsa de loialitate fiind o practică obișnuită. Nu întâmplător, în „Codicele lui Altenberger”, alături de litera „S” era stilizată vulpea - „în fabula medievală prototipul feloniei” (călcarea a jurământului): «simbolizând viclenia și cruzimea ... Ea le dă mereu de furcă regelui Edel și judei Bruno - adică leului și ursului, din încâlcitele „ramuri” ale Poveștii Vulpii». Trecuseră două milenii de când primul reprezentant al umanismului - sofistul grec Protagoras (sec. V, î.Chr), autorul constituției unei cetăți - afirma: „omul este măsura tuturor lucrurilor ...”!

La finele sec. XV, notarul Sibiului - Georg Reichesdorffer (1495) - elabora puțin cunoscutele lucrări „Chronografia Transilvaniei” și „Chronografia Moldovei”, scrieri literare în care evenimentele importante - politice, sociale, religioase și curiozitățile naturii - erau prezentate cronologic de la „facerea lumii”, integrate în universul moral-religios creștin. În 1495, se menționa în documentele provinciei sibiene reînvierea juriului de competență juridică „centumviri” (apărut inițial la Roma, pentru a judeca procesele de moștenire). În același an, românii își construiau prima școală românească, în Șcheii Brașovului: „s-au zidit Sfânta biserică și școala”, având sprijinul voievodului muntean Vlad Călugăru, așezământul fiind sprijinit de toți marii domnitori ai Țării Românești. Într-un articol apărut în „Lumina” (22.08.2015), pr. prof. dr. Vasile Oltean

argumentează teoria că prima scrisoare în limba română a fost scrisă cu mult înainte de 1521 (când a fost datată scrisoarea lui Neacșu).

Tot în 1495, popa Bratu din Șchei era chemat în Sibiu, pentru a fi „scriitor la Cetate” (translator). În „**Socotelile Sibiului**” apare consemnată o scrisoare în limba română, nepăstrată (datată la 3 noiembrie 1495). În „**Sibiul și ținutul în lumina istoriei**” Aurel Dumitrescu-Jippa și Nicolae Nistor îl prezintă pe preotul Bratu ca un agent diplomatic «cărui i s-au încredințat, spre sfârșitul sec. al XV-lea, mai multe misiuni speciale pe lângă domnitorii Țării Românești, menținând permanent contactul politic și comercial pe care Sibiul îl avea cu aceste țări. Mircea, fiul lui Mihnea cel Rău (...) făcea legătura cu cetatea Sibiului tot prin acest popă Bratu, fiul lui popa Pătru de la biserica din Șcheii Brașovului. Era om învățat pentru acele vremuri, din care pricină a fost cerut de către rășinăreni, care s-au dus în acest scop la Sfatul din Brașov cu „cărți de la domnii din Sibiu”. Popa Bratu a tradus, în limba română și slavonă la 30 (?) noiembrie 1495, multe scrisori ale oficialităților săsești din Sibiu, cărora le-a slujit și ca tălmăci. (...) Alți trimiși ai Sibiului în misiuni oficiale la domnitorii și dregătorii Țării Românești sînt Maniu-Manea din Rășinari (1503), Dragomir din Rășinari (1503), Tigan Valachul (1509), Roman, ginerele cnezului Marcu din Veștem (1504), Tătar (1509 de două ori), prima dată cu un mesaj la Mihnea cel Rău și a doua oară pentru a afla cauzele detronării acestui voievod, Itu (1509 de două ori), Prața Coman (1504), Prața Mihai (1504), ca însoțitor al nunțiuului regal Gheorghe Horvath, în călătoria acestuia la domnitorul Țării Românești. Un alt Prața – probabil din aceeași familie, a fost trimis în 1506 la voievodul muntean și la banul Olteniei, a doua oară în 1507 la Vidin pentru a aduna informații despre turci, apoi este pomenit și în 1508. Ultima oară îl aflăm notat în 1521, cu misiunea de a merge la Nicopole pentru a urmări acțiunile turcilor, întovărășit fiind de un alt cnez, pe nume Dragoman. (...) Existența unei școli în Rășinari la sfârșitul veacului al XV-lea este foarte posibilă, dacă ne gândim la amintitul cărturar preot Bratu, originar din Șcheii Brașovului, adus de țărani rășinăreni în anul 1495».

În „**Topografia monumentelor istorice: Municipiul Sibiu. Centrul istoric**”, regretatul prof.dr. Alexandru Avram (stins recent din viață, după o carieră unanim apreciată), consemna faptul că la 1506, este menționat documentar primul negustor de cărți, numele său fiind Johannes Bibliopola. **Cine a fost Johannes Bibliopola? Ce cărți vindea? Unde?**

Istoria Sibiului (care, încă nu s-a scris!) consemnează puține informații, prin care înțelegem că a existat o circulație a cărții în Sibiu, la începutul secolului XVI. Mai darnică cu posteritatea este istoria tiparului și a tipăriturilor, pe care istoricul Gernot Nussbächer o prezintă sintetic. Primele tipografii au apărut astfel: **Târgoviște** 1508-1558 (6 tipărituri), **Sibiu** 1529-1598 (35 tipărituri), **Brașov** 1539-1594 (119 tipărituri), **Cluj** 1550-1600 (208 tipărituri), **Oradea Mare** 1565-1585 (10 tipărituri), **Alba Iulia** 1567-1579 (25 tipărituri), ... **București** 1573-1575 (3 tipărituri) (sursa: Gernot Nussbächer, *Johannes Honterus viața și opera sa în imagini*, 1977). Triunghiul culturii tipărite românești - pe teritoriul actualei României – a fost reprezentat de primele trei cetăți: **Târgoviște - Sibiu – Brașov**; prima tipografie a fost la Târgoviște - capitala Țării Românești!

Mai multe despre prima tipografie din Sibiu aflăm de la cronicarul Sibiului, Emil Sigerus: «**1528** - Înființarea primei tipografii de către Lucas Trapoldner, cu ajutorul lui Theobaldus Gryphius, „doctor în medicină și licențiat în arta tiparului”; **1529** - Prima carte tipărită „**Gramatica**

latină” de Thomas Gemmarius; 1530 - Lucas Trapoldner tipărește prima carte cunoscută din tipografia de aici, un tratat despre ciură (atribuit medicului Sebastian Pauschner). Nevoia de hârtie, atât pentru cancelaria magistratului cât și pentru tipografia cetății, a determinat construirea primei mori de hârtie din țară, la Orlat, pe malul Cibinului!

Dacă despre primul negustor și primii tipografi se cunosc puține lucruri, suntem obligați să remarcăm că mai presus de principii și episcopi, un om născut dintr-o familie simplă, a știut să-și construiască propriul destin, sfidând toate greutățile timpului. Despre marele umanist și reformator al sașilor, Johannes Honterus, știm că s-a născut în Kronstadt (Brașov,1498), nefiind clarificată întrebarea „de ce n-a purtat Honterus numele tatălui său”, acesta fiind – probabil - Jorg Austen Lederer sau Georg Grass (după listele de impozite!). Istoricul brașovean Gernot Nussbächer nota: «La dobândirea titlului de **“Baccalaureus”**, numele lui Honterus apare ca **“Johannes Holer”** (1522); iar cu ocazia promovării ca **“Magister”**, numele său este menționat sub forma de **“Johannes Holler Coronensis”**; este corespondentul, în dialect vienez, al cuvântului săsesc **“Honter(t)”**, care înseamnă soc». Mai știm că la Basel (în 1532), învățatul sas brașovean Johannes Honterus (1498-1549), publica o descriere a lumii (renumita cosmografie), o gramatică latină și reprezentarea cartografică a Transilvaniei **„Chorographia Transylvaniae Sybembürgen”**. Cea mai veche reprezentare cartografică amănunțită a Transilvaniei are - în ambele colțuri de sus - stemele Sibiu și Brașov, iar în partea de jos un patruater cu versuri în germană și latină: **“Mi-ați dăruit falnic destin/ Pământ saxon, bătrîne Rin./ Dar în străini căutai tîrzii/ Cinstiri, favoruri, prietenii./ Iar soarta mea fu preschimbată/ De cel ce-ncearcă lumea toată/ Și umili-va și alte state/ Eu sper încă-a sa dreptate”**.

Honterus a gravat renumita hartă în lemn; după mai mult de trei secole el însuși a fost reprezentat în tipografia sa, într-un frumos basorelief, de sculptorul german Harro Magnussen (1861-1908).

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2020-dosarele-patrimoniului-lvii-omul-masura-tuturor-lucruilor-mijloc-sau-un-scop-in-sine-honter-mi-ati-daruit-falnic-destin-cine-a-fost-johannes-bibliopola-153007.html>

În: Tribuna, 9 iulie 2020